

Het is belangrijk om te beseffen dat de wettelijke normen voor gif op groente en fruit eigenlijk nog heel soepel zijn. Bij die normen wordt immers alleen gekeken naar de afzonderlijke middelen. Voor een enkele stof wordt een limiet gesteld, alsof de rest van de wereld uit zuiver Spa Blauw bestaat. Maar zo zit de wereld niet in elkaar. We troffen bijvoorbeeld bij Super de Boer één tros druiven aan met maar liefst dertien verschillende soorten landbouwgif. De wet houdt dus nog geen rekening met het wetenschappelijke inzicht dat juist de cocktail van landbouwgif die iemand binnenkrijgt van belang is. Zelfs als alle stoffen afzonderlijk netjes binnen de norm blijven, kunnen ze soms toch schade veroorzaken.

Ook heeft de Gezondheidsraad afgelopen jaar nog benadrukt dat de huidige toelatingsprocedures onvoldoende rekening houden met extra gevoeligheden die kunnen voorkomen bij jonge kinderen en foetussen. Professor Sauer, voorzitter van de commissie die het rapport voor de Gezondheidsraad opstelde, bepleit dan ook om uit voorzorg de normen voor restanten landbouwgif met een factor tien te verscherpen.

Onderzoek van Britse universiteiten wijst uit dat verrassend grote aantallen kinderen door de consumptie van vers fruit met acute gezondheidsproblemen geconfronteerd worden. Dit komt mede doordat het gif niet evenredig over een kilo fruit is verspreid. De concentratie kan logischerwijs pieken in een beperkte hoeveelheid (Watterson, 2004).

Een geanonimiseerd onderzoek in opdracht van de Europese Commissie (SANCO, 2004) toont aan dat er in ons land voor overheid en bedrijfsleven al helemaal geen reden is om achterover te leunen. In dit onderzoek zijn de prestaties van verschillende landen vergeleken waar het gaat om de hoeveelheden landbouwgif in verse groente en fruit. Van de negentien onderzochte landen presteerde Nederland het aller-slechtst!

Laat ik afsluiten met goed nieuws. Onze testen tonen óók aan dat het beter kan. Iedere keer blijkt een deel van het onderzochte groente en fruit residuvrij te zijn. Dit gaat vaak om hetzelfde product, in dezelfde periode, uit hetzelfde land als waarop bij andere telers normoverschrijdingen werden aangetroffen. Het overmatig gifgebruik was dus helemaal niet nodig! Dit maakt duidelijk dat het streven naar residuvrije producten realistisch is. Terugdringen van het landbouwgif is een belangrijke bijdrage aan maximale voedselveiligheid. Dit is letterlijk een schone taak voor overheid, sector en handel.

1.3.4 deze voordracht is niet aangeleverd

2.1 Kennisuitwisseling

2.1.1

Omschakelen naar geïntegreerde gewasbescherming kun je niet alleen . . .

*C.C. de Lauwere¹, L.W. Balk-Theuws¹,
A.J. de Buck², A.B. Smit¹ en S. van Woerden²*

¹ Wageningen-UR, LEI, Postbus 29703, 2502 LS Den Haag

² Wageningen-UR, PPO-glastuinbouw, Postbus 8, 2670 AA Naaldwijk

Omschakelen naar geïntegreerde gewasbescherming kun je niet alleen. Boeren en tuinders die willen omschakelen naar geïntegreerde gewasbescherming hebben te maken met vele partijen die ieder op hun eigen wijze invloed uitoefenen op het omschakelingsproces. De belangrijkste partijen die invloed uitoefenen op de omschakeling naar geïntegreerde gewasbescherming ontmoeten elkaar in het Convenant Gewasbescherming (CG)¹. Zij hebben als gemeenschappelijke doelstelling de milieubelasting als gevolg van gewasbescherming met 95% te reduceren in 2010 ten opzichte van 1998. Andere belangrijke partijen in dit proces zijn SNM en ZHM². Onderzoekers van Wageningen-UR hebben de CG-partners en SNM en ZHM geïnterviewd om inzicht te krijgen in de vraag hoe het proces van omschakelen beter gestimuleerd kan worden. Diverse onderzoekstechnieken zijn toegepast om te achterhalen welke factoren de omschakeling naar geïntegreerde gewasbescherming beïnvloeden, hoe deze op elkaar inspelen en door wie ze op welke wijze worden beïnvloed.

De omschakeling naar geïntegreerde gewasbescherming wordt beïnvloed door economische, institutionele, teelttechnische en bedrijfs- en persoonsgebonden factoren. Economische factoren zijn bijvoorbeeld afzetzekerheid, prijsgarantie, een meerwaarde voor geïntegreerd geteelde producten (die er nu nog niet is) en financiële prikkels. Onder institutionele factoren vallen zaken als het gewasbeschermingsbeleid, de kennisinfrastructuur en maatschappelijke wensen. Teelttechnische factoren hebben te maken met het bestrijden van ziekten en plagen en onkruiden, gewasopbrengsten en de beschikbaarheid van arbeid. Voorbeelden van bedrijfs- en persoonsgebonden factoren tenslotte zijn de bodemgesteldheid, de financiële armslag van de ondernemer, zijn capaciteiten en

risicohouding en ideologische factoren zoals de 'drive' van de ondernemer om duurzaam te produceren en zijn levensbeschouwing.

De CG-partners en SNM en ZHM hebben indirect invloed op teelttechnische factoren omdat ze afspraken maken over het toelatingsbeleid en op persoonsgebonden factoren omdat ze boeren en tuinders door middel van participatieve projecten bewust proberen te maken van het belang en de mogelijkheden van geïntegreerde gewasbescherming. Op economische factoren hebben ze geen invloed. De CG-partners en SNM en ZHM grijpen echter vooral in op institutionele factoren. Ze doen dit op de korte termijn – het tactisch niveau - op verschillende manieren, wat soms tot irritaties leidt. De 'milieupartijen' proberen een reductie in het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen bijvoorbeeld af te dwingen door juridische procedures en publiciteit over gevonden residuen op agrarische producten, terwijl CG-partners aan de kant van handel en industrie zich juist inzetten voor de verruiming van de mogelijkheden voor chemische bestrijding. Op de lange termijn – het strategisch niveau - zijn er echter wel degelijk gemeenschappelijke acties mogelijk op het gebied van marktwerking, kennisontwikkeling en overheidssturing. Partijen die zich bij één van deze 'strategische denksporen' thuis voelen, zouden coalities kunnen sluiten om actieplannen te ontwikkelen, waarin het betreffende denkspoor verder wordt uitgewerkt. Het is dan wel belangrijk om niet alleen binnen het CG naar coalitiepartners te zoeken, maar ook daarbuiten. Marktpartijen aan de afzetkant van de keten en onafhankelijke kennis en adviesorganisaties ontbreken namelijk in het CG. Ditzelfde geldt voor Cumula, de vertegenwoordigende organisatie van loonwerkers, terwijl loonwerkers toch een groot deel van de gewasbescherming uitvoeren op bedrijven. Marktpartijen aan de afzetkant van de keten zouden kunnen zorgen voor een economische stimulans voor boeren en tuinders die omschakeling naar geïntegreerde teelt overwegen, bijvoorbeeld door middel van afzetzekerheid of een meerwaarde voor geïntegreerd geteelde producten. Onafhankelijke kennis- en adviesorganisaties zouden een rol kunnen spelen in het op gang brengen van een bewustwordingsproces over het belang van geïntegreerde gewasbescherming en het voeren van het kennisniveau van boeren en tuinders op dit gebied. Het CG doet dit nu slechts indirect door participatieve projecten met boeren en tuinders (zie eerder).

Alle partijen zijn indirect vertegenwoordigd in het CG door koepelorganisaties. Dit beperkt de slagkracht van het CG. Zo kan LTO-NL voorlopers op het gebied

van geïntegreerde gewasbescherming slechts ten dele ondersteunen omdat ze rekening moet houden met haar hele achterban: een heel scala van boeren en tuinders, van achterblijvers tot pioniers. Het CG zou dit 'haat' kunnen oplossen door gebruik te maken van de ervaringen van voorlopers. Want boeren en tuinders kunnen dan wel niet alleen omschakelen naar geïntegreerde gewasbescherming; ze spelen wel de hoofdrol in dit proces.

2.1.2 Implementatie van gewasbeschermingskennis bij telers via Telen met Toekomst

Marjan de Boer¹, Frank Wijnands²,
Jan Eelco Jansma² en Aleid Dik³

Praktijkonderzoek Plant & Omgeving;¹ Bollen & Bomen, Postbus 85, 2160 AB, Lisse;² Akkerbouw, Groene ruimte en Vollegrondsgroenten; ³ Glastuinbouw

De afgelopen jaren is er in opdracht van het ministerie van LNV en diverse sectoren veel gewasbeschermingsonderzoek uitgevoerd. Er is veel kennis opgebouwd rondom ziekten en plagen. Implementatie van deze kennis in de praktijk wordt echter bemoeilijkt door de tegengestelde belangen van de diverse actoren binnen de gewasbescherming waarmee een ondernemer te maken heeft.

De sectoren en LNV hebben samen met belangrijke actoren (zoals Nefyto, Agrodis, de Waterschappen en Vewin) een convenant opgesteld om te komen tot duurzame gewasbescherming. In het kader hiervan is het project Telen met Toekomst (Tmt), gefinancierd door LNV, gestart. Tmt is een praktijknetwerk waaraan niet alleen groepen ondernemers, intermediairen/dienstverleners en onderzoekers deelnemen maar ook afnemers, toeleveranciers, en maatschappelijke actoren.

De basis voor ontwikkeling van duurzame gewasbescherming wordt gevormd door de sectorplannen en een breed gedragen implementatie van een lijst van geïntegreerde maatregelen. Uitgangspunt hiervoor is de lijst van "best practices" met daaraan toegevoegd alle maatregelen van de AmvB (Algemene Maatregel van Bestuur) lijsten en alle ideeën die de ondernemers naar voren brengen. Deze maatregelen worden door de betrokken ondernemers, adviseurs en onderzoekers getest, verbeterd en uitgedragen.

¹ In het CG zijn vertegenwoordigd: de ministeries van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en Milieu (VROM), de Nederlandse land- en tuinbouworganisatie (LTO-NL), de Vereniging van Waterbedrijven in Nederland (VEWIN), de Unie van Waterschappen (UvW), de Nederlandse Stichting voor Fytofarmacie (Nefyto), de vereniging van toeleveranciers van gewasbeschermingsmiddelen (Agrodis) en de brancheorganisatie van de Nederlandse verdelings- en vermeerderingsbedrijven en handelsbedrijven in Nederland (Plantum-NL).

² Respectievelijk de Stichting Natuur en Milieu (SNM) en de Zuid-Hollandse Milieufederatie (ZHM).